

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Крупей К.С.

*кандидат біологічних наук, старший викладач,
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет*

ЕПОНІМІЧНІ ТЕРМІНИ ЯК СПОСІБ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ НОМІНАЦІЇ В ІНФЕКТОЛОГІЇ

Однією з визначальних рис медичного дискурсу є активне використання епонімічних термінів, «у складі яких наявні епоніми, тобто власні назви на позначення конкретних носіїв імен, від яких утворено спеціальні мовні одиниці» [1, с. 72]. Вони застосовуються для позначення різноманітних понять: хвороб, їхніх симптомів і синдромів, анатомічних об'єктів, наукових теорій і клінічних класифікацій тощо. Використання епонімічних термінів, як правило, глибоко вкорінене в історії, в академічній освіті та серед фахівців відповідних галузей.

Значний відсоток епонімічних термінів у медичних терміносистемах пояснюється не тільки бажанням увічнити авторство першовідкривача, а й у зв'язку зі складністю одразу утворити або відшукати стисліший і точніший термін, щоб адекватно відобразити потрібний предмет, ознаку або якість. До безсумнівних переваг епонімічних термінів також належить «впізнаваність» власної назви, що спрощує комунікацію фахівців у зв'язку з широкими глобалізаційними процесами.

Матеріалом дослідження стали 604 англomовних терміни підгалузі інфектологія, відібраних із підручника «Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control» [2] та їх відтворення в україномовному перекладі «Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль» [3]. В цій роботі проведений аналіз епонімічних термінів, які складають 11 % (67) від усієї вибірки.

Епонімічний термін складається з власної назви – *nomina propria* (пропріатив) та загальної назви – *nomina appellativa* (апелятив). В терміні апелятив позначає клас об'єкта, а пропріатив виконує роль ідентифікатора. Наприклад, ряд епонімічних термінів: *Klauber's medium*, *Sauton's medium*, *Tinsdale's medium*, *Ressel medium*, *Middlebrook medium*, *Kitt-Tarozzi medium*, *Löwenstein-Jensen medium* об'єднує загальна інтегральна ознака, яка виражена терміном *medium* ((поживне) середовище), а відрізняються диференціальною ознакою, вираженою пропріативом.

З огляду на морфолого-синтаксичні особливості епонімічних термінів вважаємо за потрібне виділити наступні структурні типи епонімічних найменувань:

1) похідні терміни-епоніми афіксального типу: *lambliasis*, *babesiosis*, *leishmaniasis*, *rickettsiaceae*;

2) терміни-композиції з епонімом в препозиції: *coxsaekieviruses*;

3) скорочення: *CAMP test*, *HeLa*;

4) терміни-словосполучення з епонімом в препозиції. Термінологічні одиниці цієї підгрупи утворюються за такими структурними моделями:

– Proper Noun's + Noun – найпоширеніший спосіб, який утворюється додаванням апострофа 's до власних назв: *Gram's method*, *Kaposi's sarcoma*, *Buchin's medium*, *Burri's method*, *Elek's test*, *Gregg's triad*, *Klauber's medium*, *Koplik's spots*, *Löffler's staining*, *Löffler's medium*, *Price's method*, *Sauton's medium*, *Tinsdale's medium*, *Ascoli's test*, *Fortner's method*, *Hutchinson's teeth*, *Hutchinson's triad*, *Wood's lamp*;

– Proper Noun + Noun: використання власного імені без будь-яких змін: *Giemsa stain*, *Hiss media*, *Ozheshko method*, *Petri dish*, *Ressel medium*, *Lyme disease*, *Kupffer cells*, *Ghon focus*, *Mac-Conkey agar*, *Mantoux test*, *Middlebrook medium*, *Neisser staining*, *Pizu test*, *Sabouraud agar*, *Negri bodies*;

– Proper Noun-Proper Noun + Noun: *Kitt-Tarozzi medium*, *Brill-Zinsser disease*, *Voges-Proskauer test*, *Weil-Felix test*, *Bordet-Gengou agar*, *Burri-Gins technique*, *Löwenstein-Jensen medium*, *Ziehl-Neelsen stain*, *Epstein-Barr virus*, *Panton-Valentine leukocidin*. Ця модель яскраво унаочнює розвиток медичної думки. Наприклад, *Kitt-Tarozzi medium* – середовище, яке розробив на початку XX століття італійський

патологоанатом Джуліо Тароцці (Giulio Tarozzi; 1868–1948), але широкої популярності воно набуло завдяки публікаціям німецького ветеринара Теодора Кітта (Theodor Kitt; 1858–1941).

До особливостей епонімічних термінів інфектології слід віднести також те, що добір містить:

– терміни, які включають прізвища вчених та лікарів – найбільш розповсюджений вид (90 % від загальної кількості епонімічних термінів). Наприклад: *Negri bodies* – тільця Негрі. Термін пов'язаний з ім'ям італійського патолога А. Негрі, який в 1903 р. відкрив патоморфологічні утворення в мозку – тільця під час сказу, названих пізніше на його честь [4]; *Giemsa stain* – забарвлення препаратів за Романовським-Гімзою, метод названий на честь німецького хіміка і бактеріолога Густава Гімзи, якому вдалося створити сталий стабілізатор для методики забарвлення за Д. Л. Романовським.

– терміни, які включають прізвища хворих: *HeLa* – лінія «безсмертних» клітин, що використовується в наукових дослідженнях, була отримана з ракової пухлини шийки матки пацієнтки на ім'я Генрієтта Лакс (англ. Henrietta Lacks), яка померла від цього захворювання [4].

– терміни, які включають топоніми: *Western blot*. Погоджуємося з М. М. Телеки та В. Г. Синицею, які стверджують, що: «топонім, приєднаний до терміна, що позначає хворобу, вказує на її локалізацію», а «найменування місцевості, де відбувається спалах хвороби, може повідомити про різні сторони людського буття, які впливають на перебіг хвороби та дають можливість охарактеризувати причини виникнення інфекції, ступінь розвитку інфекційного процесу та застосувати відповідний спосіб лікування» [5, с. 183]. Наприклад: *tularemia* – туляремія – це інфекційне захворювання, що викликає бактерія *Francisella tularensis*. Термін походить від нави округу Туларе (англ. Tulare County) в Каліфорнії. Наступні приклади підтверджують дослідження М. М. Телеки та В. Г. Синиці [5, с. 183]: гарячки є найбільшою тематичною групою з топонімом у складі (*Rift Valley fever*, *Rocky Mountain spotted fever*, *West Nile fever*, *Haverhill fever*).

Отже, продуктивним способом утворення нових лексем в галузі інфектології є епонімічні терміни, які представлені в доборі похідними термінами афіксального типу, термінами-композиатами з епонімом в

препозиції, скороченнями та термінами-словосполученнями з епонімом в препозиції. Активними моделями епонімічних словосполучень є: Proper Noun's + Noun, Proper Noun + Noun, Proper Noun-Proper Noun + Noun. Переважна більшість епонімічних термінів містить у складі прізвища вчених та лікарів, які зробили значний внесок в розвиток інфектології, однак, в доборі також є терміни з топонімічною складовою, що вказує на локалізацію деяких хвороб.

Список використаних джерел:

1. Дзюба М. М. Епонімічні терміни як інтернаціональні мовні знаки. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15 березня, 2016 р.). Київ : КНЕУ, 2016. С. 72–75. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/43282561.pdf> (дата звернення: 02.01.2024).
2. Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.
3. Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль : у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера ; наук. ред. пер. : С. Климяк, В. Мінухін, С. Похил. Київ : ВСВ «Медицина», 2020. 434 с.
4. Online dictionary of medical eponyms. URL: <https://www.whonamedit.com/synd.cfm/2491.html> (дата звернення: 25.12.2023).
5. Телеки М. М., Синиця В. Г. Функції топоніма як компонента термінологічного словосполучення. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2020. Т. 1. № 13. С. 181–185.